

ԼՐԱԳՒՐ

Դուռը ելլեմալք ևրադիներուն ճամբուն
 ծախք մեր վրայ է :
 Լրագրոյս վերաբերեալ նաճակ կամ որ և
 իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղ-
 ղուի. և ասոնց ճամբուն ծախք խը-
 կողին վրայ է : .

ԱՉԳԱՅԻՆ, ԴԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՔԱՆԱՔԱԿԱՆ

ኢትዮጵያ ሊብላከል

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա: ժողովրդեան ժողովներուն շա

ԻՏԱԼԻԱ: Թատրանայի մէջ անլայել դործ մը

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

CO. 9. C317

Այն սրբի խաչաքանդման ատոմ հետևելու թիվն են երազում վրաց աղեկ թողնած են . այն օրը որ մնացեալ աղաքային լրագիրներն ալ՝ այս ողբալի վիճակին չի կրնայով դիմանալ՝ իրենք

Վերը յիշուած հինգ դադարեալ
լրագիրներուն երկու վերջինը՝ Նոյեմ-
բեր 1-ին և Դեկտեմբեր 1-ին արդէն

“ Ըրժանայարգ Խմբագիր Սափ
սլատոնական լրագրոյն :

1 Հիպոթեզ 1853 Աբրահամ
Իսկուստի :

Լըրիւշաբթի օրը ամենապատիւ
սրբազան Պատրիարք Հայրը՝ ընկերու-
թեամբ քանի մը վարդապետներու և
աշխարհական երեւելի անձանց՝ յու-
նաց Վեր. Տ. Լնթիմոս նորընտիր
պատրիարքին շնորհաւորութեան գը-
նաց, և իւր բարձր աստիճանին ար-
ժանի մեծարարք ընդունուեցաւ Նս-
րիւն Վերապատուութենէն ։

ԲԱՆԵՔԵՐՆԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեր արգոյ ընթերցողներուն յայտ
նի է, որ Լ. Դուռը Ռուսիոյ դէմ պա-
սերազմ հրատարակելու յայտարարու-

Թեանը մէջ ըսեր էր, թէ՛ վսեմափայլ Լօմէր փաշան՝ Վանուբեան իշխանու թիւնները գրաւող Ռուսաց զօրքերուն սարսափեալ կօրչաքոֆ իշխանին գրով պիտի առաջարկէ, որ մինչեւ տասն և հինգ օր Վալարիոյ և Մարտաւիոյ իշխանութեան երկիրներէն դուրս ելլէ և թէ որ մինչեւ ան ժամանակը բացասական պատասխան մը գայ՝ թըշնամութիւնները պիտի սկսին և Վասնամակը թիւֆիդ պէտին ձեռք կօրչաքոֆ իշխանին խրկուեցաւ, որ առանց պայմանաւորման լրանալուն սպասելու պատասխան տուաւ, թէ իրեն հրաման չի կայ ոչ Վանուբեան իշխանութիւնները պարպելու և ոչ պատերազմ սկսելու ։

Այս պատասխանը՝ առկից տասն օր առաջ Կ. Պօլսի հասած էր, այսու աւմենայնիս Բ. Վոսիք լիճուեց, որ տասն և հինգ օրուան պայմանաւորման բռնութիւն և օրբաթ օրը լրացաւ ։

Վանուբեան վսեմափայլ Լօմէր փաշային գրած նամակը կօրչաքոֆ իշխանին ։

« Գ. Զօրապետ ։
« Իմ կառավարութեան հրամանաւ է որ պատերազմ չսկսուի Զօր Վանուբեանը յաւաքելու ։

« Երբոր Բ. Վոսիք ամեն խաղաղասիրական միջոցներն ի գործ կը դնէր խաղաղութիւնը և միանգամայն իւր անխախտութեամբ հաստատ պահելու համար, Ռուսիոյ կառավարութիւնը չի գաղաղեցաւ դժուարութիւններ յառաջ բերել և մինչեւ անգամ դաշնագրութիւնները աւելցնելու և միանգամայն իշխանութիւնները գրաւելով՝ որոնք Օսմանեան կայսեր լրաբերան ամբողջական մատուցելու են ։

« Բ. Վոսիք իւր խաղաղական դրութեանը հաւատարմութիւնով, փոխանակ իւր վեճիկներով իրաւունքն ի գործ դնելու, բաւական համարեցաւ այն ժամանակը բողոքել և անցնել խաղաղութեան արտաքին խաղաղական վերաբերութիւն մը ձեռք բերելու ճամբէն ։ Ռուսիա՝ ընդ հակառակին՝ նոյն գաղաղմանը ներք ջոհներէ բողոքելու ետ կենալով, վերջապէս օգոստոսի ամիսը Զօր Վանուբեանը պատերազմ և Օսմանեան կառավարութեան պատուոյն և առաջ հովութեանը հարկաւոր եղած առաջարկութիւնները մերժեց ։ Զեֆուսեալ Բ. Վոսիք օրը չի մնար, բայց թէ՛ պատերազմի գլխով անհրաժեշտ պարտութիւններ ։ Բայց որովհետեւ պատերազմին անխառնակ պատճառները Վանուբեան իշխանութեանը գրաւելին և հետեւաբար դաշնագրութեանը աւերելին է ։ Բ. Վոսիք իւր խաղաղական գաղաղմանը վերջնական ապացոյց մըն ալ տալու համար, կը հրաւիրէ Զօր Վանուբեանը, իմ բերնով, երկու իշխանութեանը երկիրները պարպելու և այս հրաւերին համաձայնելու համար տասը օր օր օր պայմանաւորման կը շնորհէ ։ Թէ որ այս պայմանաւորման լրանումը ետեւ բացասական պատասխան մը ընդ սկզբնէ Զօր Վանուբեանին, թշնամութեանը սկսիլը անոր բնական հետեւանքը կը լընայ ։ Այս պայման օր պատերազմ Զօր Վանուբեանը իմանալով, և այս առթիւ իմ կառավարաւ յարգանքս հաստատելը ձեռք կը նստիւրմ ։ »

(Ստեփան ԷՕՄԻՆ)

Բ. Վոսիք պատերազմ հրատարակելուն լուրը Լոնտոն հասնելուն վրայ տեղութեան պաշտօնեաները քանի մը անգամ ժողով ըրին ։ Վաղդիական Բ. Է. լրագիրը՝ հոկտեմբեր 10 թուով՝ պաշտօնեային հոկտեմբեր 7 ին ըրած ժողովին վրայ հետեւեալ լուր բերը կուտայ ։

« Երեկ չէ առիթ օրը Լոնտոնի մէջ պաշտօնեայ ըրած ժողովին վրայ լուր տալու ։ Այս ժողովին ներկայ էին բոլոր պաշտօնեաները, և յայտնեց որ կառավարութիւնը պատերազմներուն արժանի որոշում մը մը ըրած չէր ։

« Աւրբ կը հաստատեն, թէ կառավարութիւնը որոշեց որ գետնապատին խոսակցութիւնները տարին սկսին, հաւանականաբար Ռուսիոյ կայսեր Օլիգարխի ըրած քիչ շատ տարրաժողով լուր յայտարարութիւններուն վրայ հիմնելով ։

« Բանի որ խաղաղական և պատուաւոր կերպով ընկալու հաւանականութիւն մնացած է, անհամար կերպով խօսելու և գրեթէ աշխատութիւնը կար ։ Թէ որ Վաղդիական չի կրնայ այս միջոցով նստել ։ Թէ որ Վաղդիական չի կրնայ վարանի բուռն միջոցներ և ձեռք առնելու ։ Այս է ահա Վաղդիական տեղութիւն պաշտօնեային համաձայն քաղաքականութիւնը, և չէնք տեսնար ոչ ոքը համար ըսելը մը գտնուի ։ »

« Ահա Վաղդիական ժողովին վրայ թափու լրագրին գրած յայտարարութիւնը ։

« Ասկից, ինչպէս կը տեսնուի, միշտ նոյն յաւաքողութեան քաղաքականութիւնն է ։ Բայց, ըստ որում Վաղդիական պաշտօնեաները՝ որ կուտակուեցին ալ ըլլան, ստիպուեցին չունեն հասարակաց կարծեացը գէտ մտաւարտ, և իր յայտնը, որ Վաղդիական գտնաբերութեան շնորհիւ՝ շուտով կը տեսնուի այս պարտեցաւ քաղաքականութեան վերջը, որուն բացայայտ արդեւորեալ եղաւ անհրաժեշտ անստուգանք մը մէջ ձգելու բոլոր Եւրոպայ, ինչպէս որ նոյն իսկ խաղաղութեան և պատերազմի կուտակուեցին կը խոստովանեն ։ »

« Վաղդիական և պատերազմի կուտակուեցին կը խոստովանեն ։ »

Վանուբեան լուրը լրագիրներու ալ գրածները Բ. Վոսիք պատերազմ հրատարակելուն վրայ ։

ՍՏԵՓԱՆ ԷՕՄԻՆ ։

« Ահա Վաղդիական չի կրնայ ամենեւին որ Տաշիս տան պատերազմ հրատարակելու Ռուսիոյ գէտ ։ Սեր մասնաւոր տեղեկութեանը նայելով, կրնանք ծանուցանել որ այս հրատարակման ձեռք կամ կերպը յայտարարութիւնն է, որ կրնայ թէ Ռուսիա Տաշիս կատարել վրայ պատերազմ ընկալուն համար, Տաշիս կատարել ալ ինքզինքը պիտի պաշտպանէ և անոր յարձակումը ետ պիտի մղէ ։

« Կրնանք աւելցնել, որ Օլիգարխի մէջ գտնուած նոր առաջարկութիւնները այն կերպով են, որ ոչ Վաղդիական ոչ Վաղդիական և ոչ մանաւանդ Տաշիստան չեն կրնար անոնց հաւանութիւն տալ ։

« Ռուսիա, թէ որ այս նոր առաջարկութիւնները Կ. Պօլսի իմացունէ, Բ. Վոսիք չի պիտի զնայ Ռուսիոյ գէտ պատերազմի որոշում ընկալուն վրայ ։

« Կը հաստատեն նաեւ, թէ արեւմտեան տեղութիւնները չեն դժուարեցնու Վաղդիական Սերմանի այս որոշումը վրայ ։ Եւ իրենց ամենաանհրաժեշտ և ամենաազդու ձեռնարկութիւնը չի պիտի խնայեն անիւ ։ »

ՍԵ

Պատերազմը հրատարակուեցաւ Տաշիստանի կողմէն ։ Բ. Վոսիք լրագրուեց և Վաղդիական կայսեր կը փութան իր թաղի գտնել Ռուսիոյ ինքնակալը Վաղդիական մէջ, և հին բարեկամական տեսութիւն ընել անոր հետ, ինչպէս որ Փառնաւոր Յովսէփ կայսրը ըրած էր Օլիգարխի մէջ ։ Այս պարագաներուն մէջ Վաղդիական կառավարութեան բռնութիւնը օրինաւոր և արժանի ընթացքը յայտնի է ։ Եւ անիւ սերտ և աւելի բարեկամական դաշնակցութիւն Վաղդիական կառավարութեան հետ, գտնուեց պաշտօնը զօրեղ քաղաքագիտի մը յանձնել փոխանակ իր իրաւունքը քաղաքագիտի մը ։ Եւ անիւ ընդարձակ իշխանութիւններ իր կողմէ մը Կ. Պօլսի գտնուեցին ։ Վեճիկային ծոցին մէջ գտնուած բոլոր պատերազմական նաւերուն հրաման իր կողմէ Կ. Պօլսի կը իրաւունք և մը ինչպէս նաեւ տարբեր Վեճիկային ծոց իր կողմէ ։ Այս պայմանները անհրաժեշտ կերպով կարեւոր եղան ։ Վանուբեան կը պաշտպանուի Ռուսիոյ ինքնակալին դիմաւորութիւնները ի գործ դնելու համար ։ Այս որոշումը թէ որ ընդհանուր, Օսմանեան կայսերութեան ամբողջութիւնը պիտի պահպանէ, միանգամայն Վաղդիական և Վաղդիական տեղութիւնները քիչ տեսնուեցին քաղաքի տնօրէն ընելով ։

Վաղդիական եկած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն, թէ 40,000 զօրք կը ժողովուին այս օրերս Վաղդիական հաւաքուցին կողմը, և 16 շաբաթաւ թուական նաեւ հանգիստը կ'սպասեն զանոնք ուր որ պէտք ըլլայ տանելու համար ։

Կալիֆաթի Սեֆեթը լրագրուեց Կ. Սէ, թէ Վաղդիական և Վաղդիական կառավարութիւնները վերջնաբար մը առաջարկեցին Ռուսիոյ կառավարութեան, թէ Վ. իշխանի կարգադրութեան չափաւորեալ օրինակը որոշեալ ժամանակ ի մը մէջ չնդունի և իր զօրքերը Վանուբեան իշխանութեանը երկիրներէն չի քաշէ նէ, Բ. Վոսիք օգնութիւն պիտի ընեն Ռուսիոյ գէտ պատերազմին ։

Վեճիկային ծոցը սպասող Վաղդիական և Վաղդիական նաւատորմները ներս մտնելուն համար կայսերական հրովարտակները տրուած ըլլալով, յիշեալ նաեւ տորմիլներուն մէկ մասը Կ. Պօլսի հասնելու վրայ է ։

Ռուսիոյ քանգելերիային գործաւորները այսօր կամ վաղը մայրաքաղաքէն պիտի մեկնին և Օսման պիտի երթան Վաղդիական շրջանաւոր ։

Ռուսիոյ հայապետներն ու պաշտպանները Վաղդիական պաշտպանութեանը յանձնուած են ։

Լոնտոնային սեպտ. 29 ին հեռագրով լուր կուտան որ պատերազմի պաշտօնեան Տաշիսի հրաման իր կողմէ վեց գունդ զօրք պատրաստուելու, և րոնք Միջերկրական ծով պիտի խընկուին կրտսն ։

Վաղդիական կը լրագրուի հետեւեալ լուրը կուտայ ։

Լուր Վաղդիական և իւր պաշտօնեաները Վաղդիական գաշնակցութիւնը ընդհանուր ։

« Դուրեւոր որոշումը ընելով, կը ծառայանեն թէ ինչ որ պատահի՝ հաստատութեամբ միտքերնին դրած են Տաշիստանի օգնել թէ զէնքով և թէ ուրիշ ամեն հնարաւոր միջոցներով ։ Հրաման իր կողմէն զօրաց գունդեր գումարելու ։ Սեֆեթ քանակ մը պիտի խրկուի թուական նաեւ հանգիստը ։ Թէ որ արեւելք զօրք խրկել պէտք ըլլայ, Կիւրտ կողմէն անգղիական և գաղղիական զօրաց բանակեալ (մեքքեզ) պիտի ըլլայ ։

« Թէ որ ասիական բուական չըլլայ և թէ որ Տաշիստանի մայրաքաղաքը վտանգի մէջ չիկայ, զօրաց մեծ բանակ մը պիտի խրկուի Կ. Պօլսի, և Վաղդիական ու Վաղդիական զօրքերը պիտի պահպանեն յիշեալ մայրաքաղաքը ։ Վաղդիական զօրքերը Վաղդիական զօրքերէն շատուոր պիտի ըլլան, և այս օրերս երկու կառավարութեանը մէջ որոշուեցաւ, որ յամաքային զօրքերը գաղղիական զօրապետի մը հրամանատարութեանը պիտի յանձնուին, ծովային զօրքերն ալ Վաղդիական ծովակալին հրամանատարութեանը ։ »

Օլիգարխի տեսութիւնն ու խօսակցութիւնները Վաղդիական մէջ ալ եղան ։ Այս անգամ Վաղդիական թագաւորն ալ հին ներկայ էր ։ Վերջնական Կիւրտ թագաւորին Պեռլին յիշեալ մայրաքաղաքը երկու շաբաթանոց լընկու ծանուցելով ։ Վանուբեան Վաղդիական կայսրն ալ հակա 3 ին իշխանի Վաղդիական գնաց նոյն նպատակաւ ։

Վաղդիական մէջ տեսութիւնները լինալէն ետեւ, Ռուսիոյ կայսրը Վաղդիական թագաւորին հետ Պեռլին գնաց ։ Հոկտ. 7 ին յիշեալ մայրաքաղաքը հասնելով, ու անմիջապէս Սան Ստեփան քաղաքը, ուսկից Ռուսիոյ կայսրը հետեւեալ օրը մեկնեցաւ ։ Վաղդիական գաղղիական համար ։

Տեղութեան նաւարաններուն մէջ այս միջոցին տեսնուած շարժումը ուրիշ ժամանակ տեսնուած չէր բնաւ ։ Օգոստոսի ամիսը ինքնակալը որ մեծ հոգ և խնամք ունի տեղութեան զօրութիւնը աւելցնելու, հրաման ըրաւ որ սակեց մինչեւ վեց ամիս 5 կրկնայարկ և մեկ առաջին կարգի ֆրգաթան շինուի ։

Կայսերական հրամանաւ՝ Վաղդիական գործող, երկրաբար ծովութեան և հասարակաց շինուածոց պաշտօնեայ Նաւոր փաշան, մօտ օրերս Կ. Պօլսէն պիտի մեկնի Փարիզ և Լոնտոն երթալու համար ։ Կ'ստուի, թէ իւր պաշտօնին նպատակը ստակի վեճը բարեբաւ մեծ խնդիր մըն է ։

Նամիք փաշային տարակալութեան ժամանակ՝ նախկին արդարութեան պաշտօնեայ Վաղդիական պէք պիտի վարէ փոխանորդաբար առեւտրական գործող, երկրաբար ծովութեան և հասարակաց շինուածոց պաշտօնը ։

Բ. Վոսիք թագաւորական անգամ իշխու պէք իշխու տեղակալ անուանեցաւ ։

Կայսերական երկաթի գործարանին տեսուչ Շաքիր Էֆենդի Սօֆիայի կայսերական բանակին համարաւ կալ անուանեցաւ ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅՈՒՂԻԱՆ ։ Վաղդիական մէջ ժողովուեցան ժողովները զարմանալի համաձայնութեամբ կը շարունակին ինչպիսի Օսմանեան կայսերութեան իրաւանքը ։

Նախընթաց թուով ծանուցելիք Սթամբուլի և Շէֆիլի մէջ գումար ուսանելու ։ Այս անգամ կ'իմանանք, որ Հանլէյի և Էյսթմըրի մէջ ալ մեծ ժողովներ եղան ։ Վոնք ալ վերադարձան ։

Երեւաններուն պէս որոշեցին ստիպողական կերպով առաջարկել Վաղդիական կառավարութեան, որ Օսմանեան կայսերութեան իրաւունքն և անխախտութիւնը պաշտպանելու և Վանուբեան իշխանութիւնները պարպել տալու համար ազդու միջոցներ ձեռք առնէ ։

Էյսթմըրի ժողովին մէջ Բ. Վոսիք պատերազմ հրատարակելուն լուրը առջի իրիկուան լրագիրներէն իմացուեցաւ, Տօրթէօս Նոյի անուն երեւելի անգղիացի մը ստիպ վրայ եղաւ ու հետեւեալ խօսքը ըսաւ ։

« Թէ որ այս լուրը ստացէ է նէ, վեճիկաւ Սերմանը Ռուսիային կրած թշնամութեանն և զօրքութեանն ստիպուելով այս միջոցը ձեռք առնէ ։ Թէ որ այս լուրը ստացէ է նէ, կ'ըսեմ, երկար կեանք և երկար յաջողութիւն վեճիկաւ Սերմանին ։ (Ստեփան ԷՕՄԻՆ) ։

Բայց ամենէն մեծ և նշանակութեամբ արժանի է Լոնտոնի մեծ ժողովը, որ լատինացեղ ինտերմեքեր 7 ին գումար ուեցաւ ։ Բ. Վոսիք քաղաքատարական ժողով մը եղաւ ըլլալիք որոշումներուն վրայ խորհրդակցելու ։ Շատ երեւելի մարդիկ նամակաւ իմացուցին, որ ժողովին ընելիք որոշումները կառավարելու համար իրաւունք և կուտան ։

Երկրորդ օրը ժողովականներուն բազմութիւնը այն ատիւնն եղաւ, որ ժողովը մեծ սրահին մէջ տեղ չի գտնուելու երկու հարար հոգիներ աւելի մարդ գումար մնային ։ Խորհրդականին անգամ Լոնտոնի Սերմանի ժողովին նախագահ նստելով, հետեւեալ խօսքերը ըսաւ ։

« Զարմարու պարտքը կը համարիմ ինձի նախագահ նստելու մարդոց ժողով մը, որոնք հաստատութեամբ որոշած են երկրի պատերազմ և արգելութիւնը հաստատուած պահելու, զիւրեք նախատեղ չի տալու և իրենց գաշնակցը ընկնել չի տալու ։

« Սերման ժողովին նախագահ է Վաղդիական պատերազմ ընկնելու մը ցուցնել կառավարութեան թէ որ պէտք ըլլայ, կամ ձեռնուած ըլլալ իրեն, եթէ կառավարութիւնը վերջապէս որոշէ է ամբար և սքոտ ընկնելու մը բռնել և Տաշիստանի վեճիկան և թշնամութեամբ Սերմանին քաղաք օգնել ։ . . .

« Վեճիկաւ Սերմանին թող չի տալէն ետեւ որ Վանուբեան գաղղիական գրաւումը պատերազմական դէպք համարի, Վաղդիական կառավարութիւնը մեծ յանգանք գործէ շարժական կայսերական խօսակցութեանը ժողովատեղի ընդունելով Վեճիկան ։ . . . »

Բ. Վոսիք քանի մը հոգի պաշտօնեային, թէ « Լոնտոնի Սթամբուլի պաշտօնեային նախագահ ըլլայ ։ (Օսթաֆա Քալիֆա) ։

Տեղութիւն Սթամբուլի պատասխանեց ։

« Թէ որ անիկայ պաշտօնեային նախագահ ըլլայ, անիկայ ցաւալի ինքնակալութեան մէջ չիկայ ինքնա՝ (Տաշիստանի) ։ Իմ կարծիքս ան է, որ Լոնտոնի մեքքեզ մը օրով առաջին քաղաքագէտն է Թէ որ ինքը պաշտօնեային նախագահ ըլլայ, երբեք Վանուբեան գաղղիական չիկայ գրաւուելու ։ Թէ պէտք հրապարակաւ խօսելով, Լոնտոնի Սթամբուլի թագաւոր չիկայ, այսու ամենայն կը կարծեմ, որ ան ալ չէր թողար ան գրաւումը և ոչ գաղղիական թագաւորութեանը ։ Թէ գաղղիական թագաւորութեանը թէ թագաւորն ալ տուած ապահովութիւնները և թէ Լոնտոնի Ռեյսը ըրած պաշտօնական յայտարարութիւնները՝ անիկա մը մը վրայ պարտաւորութիւն կը ձգեն Տաշիստանի անխախտութիւնն ու ամբողջութեանը հաստատ պահելու ։ » (Տաշիստանի) ։

Պ. Վաղդիական խորհրդարանի անգամ մըն ալ հետեւեալ խօսքերը ըրաւ ։

« Պաշտօնեաները ժողովութեան կամարը համաձայնեցին համար զրուած են, նաեւ տարբեր Վաղդիական խօսքով, ան համաձայնեցան ։ Բ. Վոսիք մեր պարտքն է քաղաքական Լոնտոնի Վաղդիական, ինչպէս որ Լոնտոնի Սթամբուլի կը փոխաբեր ինքնակալութեան մէջ Վանուբեան եւ որ այս ժողովին մէջ մէկ տուրք վեճարդ մը չի կայ, որ կամաւ քիչ մըն ալ աւելի տալու չի հաճի երբոր պատերազմի պատճառաւ պէտք ըլլայ տալ ։ Երբոր և հարկաւոր պատերազմ մը պէտք չէ և չի կրնար ժողովութեան անհաճոյ ըլլալ ։ » (Տաշիստանի) ։

Ռուրի շատ երեւելի անձինք ալ խօսեցան այս ժողովին մէջ և վերջապէս ժողովը որոշեց վեց յօդուածէ բաղկացեալ յայտարար գիր մը թաւ գումարին մատուցանել, որ Օսմանեան տեղութեան անխախտութիւնն ու իրաւունքը պաշտպանելու համար եւրապ. և ազդու միջոցներ ձեռք առնէ կառավարութիւնը ։ Այս որոշման մէկ օրինակն ալ Լոնտոնի Օսմանեան գետնային տրուեցաւ ։

— Վեճիկան անուն անգղիական նաեւ

մը՝ Սկոտլանդ արևմտեան բացերը Պարս
բառած կղզիներուն ժայռերուն վրայ
խնայով խորտակել է Վէջը գտնուած
450 ճանապարհորդներէն 348 կեան
քերէն կորուսել են, իսկ մնացած 102
հոգին ազատել են:

ԳԱՅՈՒՆՆԵՐ Վ. Կայսրը հոկտեմբեր
10 ին փարիզ դարձաւ և հոն քիչ մը
կենալէն ետեւ Սէն Բուրի պալատը
գնաց, ուր պաշտօնական ընդունեց
և անոնց հետ խորհուրդ քննեց: Բրե-
տէի գործերուն վրայօք մանրամասն
տեղեկութիւն կառնէ, բայց վերջին
աստիճանի զգուշութեամբ կը վարուի
և միայն խիստ հարկաւոր եղած պատ-
ուէրները կուտայ առանց մեկնու-
թեան:

Հասարակաց կրթութեան վրայ-
օք Պ. Գորթուի շինած երկար տեղե-
կագիրը Վաղըից եկեղեցականներուն
և գիտուններուն մէջ մեծ վիճաբա-
նութեանց առիթ եղաւ: Եւ տեղե-
կագիրը՝ որ երկու կողմը գոհ ընելու
կերպով չինուած էր, իւր նպատակին
չի հասաւ: Կը հաստատեն, թէ Վաղ-
ըից համալսարանին գլխաւոր դասա-
տուներէն մէկ քանին հրաժարականին
տուեր են: Վաղըից քանի մը երկրոր-
դական քաղաքներն իրենց դպրոցնե-
րուն վարչութիւնը եկեղեցականաց
ձեռքը յանձնելու պայմանագրու-
թիւն ըրեր են անոնց հետ:

Սեմանուն Գրանտու Վրոկո
ատու զագէտը հոկտեմբեր 2 ին մեռաւ
երկար հիւանդութենէ մը ետեւ: Պ.
Բրաիօ այն հազուագիւտ գիտնա-
կանաց կարգէն էր, որոնք իրենց աշ-
խատութեամբ գիտութիւնը հարեւ-
տացներու և տարածելու վսեմ ծառա-
յութիւնը ըրած են մարդկութեան:

Եւս երեւելի անձին յուզարկաւոր-
ութեամբ հոկտեմբեր 5 ին կատարուե-
ցաւ փառաւոր հանգիստ: Վ. Եւս
բօլթոն կայսրը՝ իւր արքունական մեծ
մարաջախորդ և բանակի օգնականը
յատկապէս յուզարկաւորութեան խը-
կեց: Տէրութեան պաշտօններէն
ալ մէկ քանին, Վաղըից ամենէն ե-
րեւելի գիտնականները, բազմաթիւ
զօրապետներ և ծովապետներ և ուրիշ
լատ մեծ մարդիկ թէ վնասուողական և
թէ քաղաքական կարգէն այս յուզար-
կաւորութեան ներկայ էին:

Եւրոպայի լուսաւորեալ ազգաց մէջ
գիտնական մարդոց այսչափ մեծարանք
և պատիւ տրուելուն պատճառը՝ գի-
տութեան յարգը աղէկ ձանձնալին
է, և ինչպէս չի ձանձնան:

Գիտութեան շնորհիւ չէ որ այս
ազգերը մեծութեան հարստութեան
և զօրութեան վերջին ծայրը հասան,
երբ որ մենք ընդհակառակն տգիտու-
թեան շնորհիւ ինչդժութեան վերջին
ծայրը հասեր ենք:

ԻՏԱԼԻԱ. Թուրքացի մեծ դքսութե
մէջ անվայել գէպք մը պատահեցաւ:
Սկոտլանդի երեւելի գերդաստանե-
րէն անուանի Ղոն Եօքսի սերունդէն՝
կըսեն, երկուստեք օրիորդ մը Սիսս
Բլենիկէմ անուն՝ Սուբայի մէջ բռ-
նուեցաւ երկու հոգիի ստուռածա-
շուհէ տուած ըլլալու ամբաստանու-
թեան, և բանալը դուռեցաւ: Սայրը,
բարեկամները, Գիօրէնցայի անգլիա-
կան գործակաւորը ևս և Սիսսեալ
Եւսանգաց գործակաւորը անօգուտ
տեղը աշխատեցան ծաղիկահասակ օրի-
որդը աղատելու:

Եւս լուրը ինտրայի մէջ իմացուե-
լով մեծ քրդութիւն պատճառեց,
և բազմաթիւ մարդոցմէ բաղկացեալ
պատգամաւորութիւն մը ներկայացաւ
արտաքին գործոց պաշտօնեայ Ղրոտ
Բլարենտընին, ինքիւրեւ զոր Եւսից
քաղաքացւոց պատուոյն և կրօնքին

դէմ եղած այս թշնամանաց վեճիւնը
դրութիւն ըլլաւ, և Ղրոտ Բլարեն-
տընին տուած պատասխանին նայելով,
կ'երեւի որ Եւսիցի կառավարութիւ-
նը ազգու կերպով հատուցում պիտի
պահանջէ թուրքացի կառավարու-
թեանէն:

ԻՆՆԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շաբաթ օրը Բէիթ-Օսթը անուն
100 թնդանօթով պտուտակաւոր նաւը
յաջողութեամբ ծովը իջաւ:

Գոտտափառ ինքնակալ տերու-
թեան պաշտօնականները և բազմաթիւ
բարձրաստիճան պաշտօնատարներ այս
չքեղ հանդիսին ներկայ գտնուեցան:

Եւրոպ Եւրոպի կայսերական Վեհա-
փառութիւնը նաւով Եւսից Բլարեն-
ցանց և Գիօրէնց անուն 84 թնդա-
նօթով ուրիշ կրկնայարկ պտուտակա-
ւորի մը շինութեան սկզբնաւորութեւ
ներկայ գտնուեցաւ:

Բէիթ-Օսթըի տեղ Սոֆապի-
Քի Եւսից անուն 74 թնդանօթով կրկ-
նայարկ մը պիտի դրուի մեծ աւազա-
նին մէջ նմանապէս նորոգուելու հա-
մար:

Եւսիցի գաւ Եւսիցի (Եւսից)
նաւարանին մէջ ալ Շաբթ անուն 84
թնդանօթով կրկնայարկ մը կը շինուի,
և արդէն կէս եղած է: Սիսսեալ նա-
ւարանին մէջ շինուածներէն ալ Եւսիցի
Պալէի 54 թնդանօթով ֆրգաթին ալ
նմանապէս կէս եղած է:

Եւսիցի շաբաթը Եւսիցի ի վեր չորս
տերութեանց դեսպանները մէկ մէկու
և Եւսիցի գլխաւոր պաշտօնէից
հետ յաճախ կը խօսակցին:

Օսմանեան ընկերութեան Սե-
պարի Ինճաբէի շոգեհաւը անցեալ երեք
շաբթի Վաղըից մայրաքաղաքը հա-
սաւ սովորականին 24 ժամ առաջ: Եւս
շոգեհաւով մայրաքաղաք եկաւ Թե-
ֆիզ փաշան՝ սպարապետ Եւսիցի փա-
շային կողմէն պաշտօնական գիրք բե-
րելով կայսերական կառավարութեան:

Տէրութեան Թալիք շոգեհաւով
ֆրգաթինը անցեալ կիրակի Սայապէն
1710 զօրք բերաւ:

Եւսիցի երեքշաբթի Բէիթ-Օսթը շո-
գեհաւը Տրապիզոնէն գնաց մեծամեծ
թնդանօթներ տանելով:

Եւսիցի 5 շոգեհաւով ֆրգաթին
ալ 14.000 հոգի տարին Տրապիզոն:

Եւսիցի շաբթի օրը Եւսիցի ազ-
գին կողմէն բազմաթիւ ստորագրու-
թեամբ յայտարար գիր մը ստուգեաւ
Եւսիցի, մեր ազգին կողմէն մա-
տուցուած յայտարար գրոյն նման:

Փարիզէն առնուած նամակները
կը ծանուցանեն, թէ Օսմանեան դեռ
պահ Վէլի փաշան Եւսիցի հպատակ
յայն քրիստոնէից թիւը Վաղըից մայ-
րաքաղաքին մէջ շատնալ տեսնելով,
անոնց համար մատուց մը շինելու տեղ
խնդրէր և ստացեր է Վաղըից կառա-
րութեանէն:

Եւսիցի տաճկաց գերեզմանատուն
ընելու տեղ մը ալ ստացեր է Վաղըի-
ցի կառավարութեանէն:

Եւսիցի Սուսիցի դեսպանա-
տան քարտուղար Պ. Պալապին Սուսի-
ցի կայսեր հրամանաւ փարիզի Սուսաց
գերապետատան քարտուղար անուանե-
ցաւ:

Սայրաքաղաքի մէջ խօսք մը կը
պտրուի, թէ Տրապիզոնէն եկած վեր-
ջին լուրերուն նայելով, քանի հազա-
րի չափ զօրքէ բաղկացեալ Սուսաց
բանակ մը որ Տրապիզոնի մէջ կը կե-
նար, 60.000 սուբաթ (իւր 3 միլիոն
ու կէս զուռուշ) տալով որպէս թէ
Շաբթը բարեկամ ըրեր է, բայց յիշ-
եալ բանալը Տաճկաստանի սահմանա-
գլուխներուն մօտեցաւ համար Օս-
թարթալայէն անցնելու ատենը՝ 30.000
լեռնական վրան յարձակելու ցիրուցան
ըրեր են:

Կարինէն (Եւրոպ) սեպտեմ-
բեր 27 թնդով կը գրեն:

Եւսիցի շաբթի զօրքեր կուգան հոս
ամեն օր, և հետզհետէ սահմանագը-
րութիւնները կը խրկուին: Դժուար
Եւսիցի բանակին տասնըհինգ տաս-
նըլեց հազար հոգի կ'սպասուին:

Սահմանագրութիւններուն վրայ ժող-
վուած զօրաց թիւը հետեւեալ կեր-
պով բաժնուած է. Վայաղիտ 3.000.
Կարս 10.000. Եւրոպացի 6.000. Պա-
թուր 2.000. Եւրոպացի 4.000. Կանսա-
ւոր և 20.000 անկանոն. ընդամենը
43.000: Կը մնան Կարնի մէջ բանակ-
եալ զօրքերը, որոնք Եւսիցի տանէն ոչ
սօր վաղը սպասուած զօրաց հետ մի-
անալով 65.000 ի չափ հոգիէ բաղկաց-
եալ բանակ մը պիտի կազմեն, առանց
հաշուելու Կարնի ընդարձակ գաւա-
ռին վիճակներուն անկանոն զօրքերը,
որոնք արդէն 20.000 հոգիէն աւելի
կը հաշուեն:

Եւսիցի բանակին վիճակը միշտ խիստ
աղէկ է և զօրաց առողջութեան վիճա-
կը միշտ լաւ է: Բանակ հազարէն աւե-
լի զօրաց մէջէն որոնցմէ կը բաղկա-
նայ Կարնի բանակը, նոյնպէս և սահ-
մանագրութիւնները գաղտնի գունդերուն
մէջէն՝ հիւանդացողներուն թիւը բը-
նաւ 350 էն վեր չէլաւ, և մեռնողնե-
րուն թիւը միջին հաշուով 500 ին մէկ
հոգի է, գիպուածով մեռնողներն ալ
մէկ տեղ հաշուելով:

Եւսիցի զօրքը եւսիցի վերջին աւ-
տիճան է, և պէտք ըլլայ նէ՝ բոլոր այս
երկրին բնակիչները՝ մէկ մարդու պէս
ոտք ելելու պատրաստ են: Եւսիցի
խաղաղութիւն մեր արժանիքները կու-
տակալ Օսթարթի փաշային անխնայ ջան-
քով ամենեւին չի վերադառնա:

Եւսիցի, կըսեն, միշտ Պարս-
կաստանի մէջ մեծ ջարդ կ'ընէ, Թե-
հրանի մէջ, ուր Վ. Շահին Սուլթա-
նիէ երթալէն ի վեր գրեթէ մարդ չէ
մնացած, դեռ օրը 150 հոգի կը մեռ-
նի:

Եւսիցի շաբթի շոյն քաղաքէն նոյն
թնդով կը գրեն, թէ Եւրոպացի բանա-
կին հրաման եղեր է որ ճամբու պատ-
րաստութիւն անանէ սահմանագրութի-
ւններ երթալու համար:

Չերքէզներուն սպարապետ Շէյխ
Շալիլ Նաւուրուի կայսերական բա-
նակին ընդհանուր սպարապետ Վալի
փաշային խնայուցեր է, որ 20.000 հո-
գի յատկապէս պատրաստել է Օս-
մանեան բանակին օգնութեան իրկե-
լու համար:

Տրապիզոնէն առնուած մանաւ-
ւոր նամակները կը ծանուցանեն, թէ
Եւսիցի Վայաղից փաշան Վաղըից կնկան
մը հետ ապօրինաւոր յարաբերու-
թիւններ ունենալով, երկը կերա-
կուրի հրաւիրել, կերակուրէն ե-
տեւ զանիկա սպաններ, և մարմինը
կտոր կտոր ըրած ծով նետելու տուեր է
եղերքէն 2 մղոն հեռու: Եւսիցի տաճ-
կին աններեւելի ըլլալէն կասկած ծա-
գելով յայնի վրայ, բանուեր բանտը
դրուել է: Եւսիցի սպասաւորներուն ե-
ղած հարցումներէն հասկնուեցաւ
որ իրենց տեղը անձամբ կատարել է
այս սովորը ոճիւր՝ կերակուրին ըմնա-
լու ատենը տաճկին վրայ ատրճանակ
մը պարպելով:

Եւսիցի զէպրին վրայ քաղաքը
մեծ քրդութեան մէջ է եղեր:

Եւսիցի Վայաղիցի հայերէն Եւսիցի Եւ-
րոպիցի իւր վերջին թնդին մէջ (10
հոկտ.) Եւսիցի վրայ լուր տալով կը-
սէ, թէ սեպտ. 19 ին Վալի Սարայ ա-
հագին կրակ մ'ընելով 1270 խանութ,
22 եղի գործարան և ուրիշ անթիւ
չէնքեր սպառել է: Եւսիցի եղեր որ
10 միլիոն 12 միլիոն զուռուշի վնաս
եղած ըլլայ: Եւսիցի իրկուելու բովել-
նով մ'ալ մայրաքաղաքը զարհուրել է:
Տաճկի աղայ մը վառօդով խաղաղու ա-

տեն, վառօդ վառել և տղան ծնողը-
նէրով ու անով մէկտեղ օդը ելեր է:

Եւսիցի շաբթի զէպրին գոհու-
թիւն Եւսիցի ամենեւին չի տեսնու-
նէ չի լսեցինք մայրաքաղաքի մէջ: Եւ-
րոպի որ յիշեալ լրագիրը անցեալները
Եւսիցի Օսթարթի մէջ պատահած հը-
գեհը որ լրագրոյ 83 թնդին մէջ ծա-
նուցինք, օտարազգի լրագիրներու մէջ
տեսնելով՝ Վալի Սարայ հասկնաւ ըլլայ:

Եւսիցի շաբթի զէպրին Եւսիցի անե-
ղիցին մէջ չորս օտարազգի փաշառա-
բեր նաւ ցամաքը ինկեր ու խորտա-
կել են. երեք նաւ ալ մեծապէս վնաս-
ուել են:

Եւսիցի Վայաղիցի զէպրին ուրբաթ
լուսնալու գիշերը ժամը իննին ատեն
ներքէ քանի մը խաղաղ չափաւոր
գիւնդակներ ետեւ, Եւսիցի Վալի
լուրը մօտ Սիսիցի Սոֆապի ըսուած
փողոցը գացին և յունարէն լեզու սոր-
վեցնող դասատուի մը տունը քարկոծել
սկսան. դասատուն ասոնց աղաղակէն
ձանձրանալով, վրանին ջուր թափեց
պատուհանէն, Եւսիցի Վալիցի պահնոր-
դը (պէքճի) կանչեց, որ եկաւ ու գի-
նդներուն ըսաւ որ քաղաքին տեղերին
երթան ժամանակն անցած է: Եւսիցի
տասնական գիւնդները՝ քանի մը տեղէն
պահնորդը գանակով զարկին սպաննե-
ցին: Եւսիցի միջոցին երկու տեսչութեան
զինուոր այն կողմէն անցնելով, աղաղա-
կը կը լսեն ու կը վազեն կուգան, ա-
նոնք ալ կը վերաւորուին: Եւսիցի մե-
կը շուտ մը Վալի Սարայի տես-
չութեան գործակալ Վալիցի փաշային
կ'երթայ և եղածը կ'իմացնէ: Եւսիցի
փաշան՝ յանցաւորաց եւրոպացի ըլլալը
հասկնալով՝ քանի մը դեսպանատանց
գալաւ հետ կ'առնէ և խուսմը մը հե-
տեւակ զօրքով և տեսչութեան զին-
ուորներով անկարգութեան տեղը կ'եր-
թայ, Եւսիցի կատաղի խաղաղները շուտ
մը յիշեալ թաղին մէջ գտնուած գէշ
պանդոկ մը կը մանեն, որ սովորաբար
իրենց սպասարանարան էր, և հոն կը
գոցուին: Եւսիցի փաշան երեք ան-
գամ աղաղաբարութիւն ըրաւ անոնց որ
անձնատուր ըլլան և խոստացաւ որ ի-
րենց ամենեւին բան մը չի պիտի ըլլուի:
Եւսիցի աղաղաբարութեան պատասխան՝
այն կատաղիները պանդոկին սրուակ
ները և աթոռները սկսան տեսչու-
թեան զօրաց վրայ նետել և ատրճա-
նակ մը պարպել: Եւսիցի փաշան
տեսնելով անոնց ընդդիմութիւնը հրա-
ման ըրաւ որ գուռը կոտրեն: Եւսիցի
ժամանակը ստոյգ պատերազմ մը բաց-
ուեցաւ զանոնք բռնելու համար: 7
զօրական և տեսչութեան զինուոր թե-
թեւ կերպով վերաւորեցան և ստա-
հակներէն ալ 11 հոգի վերաւորեցան,
որոնցմէ 3ը ծանր կերպով, Օ. Եւսիցի
ները 17 հոգի բռնեցին, որոնք անմի-
ջապէս Եւսիցի տեսչութեան բանտը
խրկուեցան, ուր դատաստանին կը
տեսնուի: Եւսիցի ստահակներուն զէն-
քերուն մէջ հրացաններ, ատրճանակ-
ներ, սուրեր և ծայրը սղքներ կապ-
ուած աւելի կոթեր գտան:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Չինացի կառավարութեան նկարագիրը, յա-
յաւրոյ պայքարը, ինչպէս ևս ունեցան
վարձուքներ, դատաստաններ:

Չինու երկիրը ժամանակաւ մեծ
համբու ստացած էր ուրիշ ազգաց
առջեւ իւր գեղեցիկ և հանձարեղ
սահմանագրութեանցը համար. բայց
ետքը Եւսիցի Վալիցի և ուրիշ երկիրներէ
բազմաթիւ օրէնսգէտ անձինք հոն եր-
թալով ու մանր քննելով զանոնք՝ լաւ
հասկնան, որ չէ թէ աղէկ այլ նաեւ
գէշ ու արհամարհ են եղեր:

Չինաստանցիք թէ և ոչ վայրենի
ու ոչ ալ բարբարոս են, սակայն քանի
մը առիթներով ուրիշ քաղաքակրթեալ
ազգերէն կը տարբերին: Տաճկութեւ,
հագուստի, կահկարասիներու, զէն-

